

REFAKATSİZ SİĞINMACI ÇOCUKLARIN AVRUPA'YA YÖNELİK GÖÇ DENEYİMLERİ: ELEŞTİREL BİR LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Gamze KAÇAR TUNÇ¹

Öz

Kavramsal olarak tek tipleştirilen mülteciler ve sığınmacıların aslında kendi içlerinde oldukça farklılaştığı çoğunlukla görmezden gelinmektedir. Zorunlu göç deneyimine maruz kalan ve sığınma arayanlara biraz yakından bakılınca, onlardan önemli bir kısmının yalnız başına yollara düşmüş “refakatsiz çocuklar” olduğu görülebilir. Refakatsiz çocukların sığınma arayışı, mülteci krizi ile paralel olarak artış göstermiştir. Özellikle Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden Avrupa'ya yönelmiş göç rotaları, 2015 yılında 102 binden fazla refakatsiz çocuk tarafından takip edilmiştir. Refakatsiz çocuklar konusu, genel mülteci tartışmaları içerisinde eksikliği hissedilen bir konudur. Bu nedenle bu makalenin amacı hem konuyu gündeme taşımak hem de var olan literatürü tarayarak konu hakkında genel bir durum değerlendirmesi yapmak ve daha fazla neler yapılabileceğine dikkat çekmektir. Sonuç olarak, yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Daha detaylı olarak ise çocukların göç etmeden önceki hayatlarına da odaklanan, refakatsiz kız çocuklarını da içerisine alan, çocukların özellikle 18 yaşından sonraki durumlarını da değerlendiren, barınma merkezlerinin koşullarını analiz eden ve sosyal uyum problemlerini tartışan daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Refakatsiz Çocuklar, Ayrı Düşmüş Çocuklar, Sığınmacı, Mülteci, Avrupa, Göç

¹Bu makalenin daha dar kapsamlı bir örneği, “Unaccompanied Asylum-Seeking Children in Europe: A Critical Literature Review” adı ile “The Migration Conference 2018”de özet bildiri olarak sunulmuştur.

¹Arş. Gör. Gamze Kaçar Tunç, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, gamzekt@kmu.edu.tr, Orcid No: 0000-0001-6291-8683

IMMIGRATION EXPERIENCES OF UNACCOMPANIED ASYLUM-SEEKING CHILDREN TOWARDS EUROPE: A CRITICAL LITERATURE REVIEW

Abstract

It is mostly ignored that the conceptually stereotyped refugees and asylum seekers are quite differentiated within themselves actually. Looking at those closely, it can be seen that a significant proportion of them are “unaccompanied children”. The unaccompanied children asylum seeking rates has increased by the recent refugee crisis. Migration routes from Middle East and Africa to Europe were followed by more than 102 thousands of the unaccompanied children in 2015. The unaccompanied minors are a lacking subject in general refugee discussions. Thus, the aim of this article is both carrying the issue into the agenda and reviewing the existing literature to make a general case analysis as well as to draw attention to what can be done more. As a result, it is seen that the related studies are quite limited. In more detail, it is observed that more research is needed focusing on the lives of the children before immigration and the unaccompanied girls too, evaluating the conditions of children after the age of 18, analysing the shelter centres’ conditions, and discussing social cohesion issues.

Key Words: *Unaccompanied Children, Separated Children, Asylum Seeker, Refugee, Europe, Migration*

Giriş

Son dönemlerde ciddi bir boyuta ulaşan uluslararası zorunlu göç, pek çok farklı boyutu ile irdelenmesi gereken önemli bir meseledir. İnsanlar iç-dış çatışma, açlık, kuraklık, zorbalık, iklim değişikliği gibi pek çok farklı sebepten dolayı evlerini, ülkelerini terk etmek zorunda kalmakta ve çoğunlukla yabancı oldukları bir ortamda yeni bir ev arayışına girmektedirler. Bu arayışın aktörleri üzerine yapılan çalışmalar, göçün farklı dinamiklerini ve insanların yaşamları üzerindeki dönüştürücü etkisini anlayabilmek adına elbette oldukça önemlidir. Belirtmek gerekir ki bu aktörlerin önemli bir kısmı “refakatsiz (unaccompanied)”² olarak da adlandırılan, tek başına göç eden çocuklardan oluşmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre bugün dünya genelinde zorunlu olarak sınır-ötesi göçe maruz kalmış toplam 29,5 milyon insan bulunmaktadır³ (UNHCR, 2020), 2015-2016 verilerine göre bunların 300 binden fazlasını refakatsiz ve ailesinden “ayrı düşmüş (separated)”⁴ çocuklar oluşturmaktadır (UNICEF, 2018, s. 3)⁵. Refakatsiz çocuklar genel itibarıyla göçün görünmeyen ya da göz ardı edilen yüzünü oluşturmaktadırlar. Bunun sebebi çocukların tek başına göç edemeyecek kadar savunmasız görülmeleri ya da göç alan ülke adına sadece

² Refakatsiz çocuk (unaccompanied children) “her iki ebeveyninden de ayrı olan ve yasa ya da töreye göre, kendisinden sorumlu olan başka yetişkin tarafından da bakılmayan” çocuk olarak tanımlanmaktadır (BMMYK, 1994, 121).

³ Bunların 25,9 milyon’u mültecilerden, 3,1 milyonu ise hala sığınma arayanlardan oluşmaktadır (UNHCR, 2020).

⁴ Ebeveynlerinden ya da yasal bakıcısından ayrı düşen ancak akraba ya da aile dostlarıyla yaşayan çocuklar da vardır ve bu çocuklar için genel olarak “ayrı düşmüş çocuklar (separated children)” kavramı kullanılmaktadır (UNICEF, 2017, s. 56). Ancak BMMYK bu çocukların da refakatsiz olanlarla benzer risklerle karşılaşabileceğini, bu nedenle onların da refakatsiz çocuklarla birlikte düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır (UNHCR, 2004). Bu nedenle BMMYK yer yer her iki gruptaki çocuk için de “ayrı düşmüş çocuk” kavramını kullanmayı ya da her iki kavramı birden kullanmayı tercih/teşvik etmektedir. Bu makalede ise her iki gruptaki çocukları ifade etmek için tek başına “refakatsiz çocuk” kavramı kullanılmıştır.

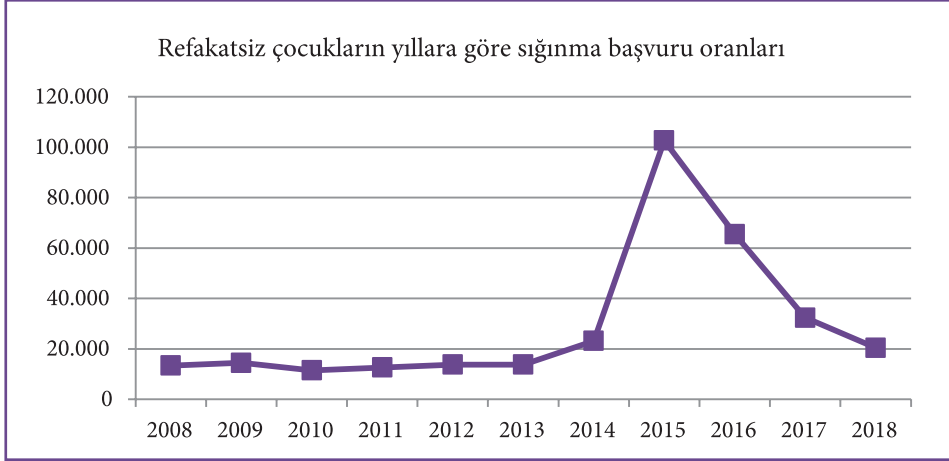
⁵ Dünya geneli için daha güncel bir veriye ulaşılamamıştır. Belirtilen 300 bin çocuğun 100 bin kadarı Meksika’dan Amerika Birleşik Devletlerine geçmeye çalışırken yakalananlar oluştururken, 170 bin kadarı Avrupa Birliği üye devletlere sığınma talebinde bulunanlardan oluşmaktadır. Ayrıca artı 90 bin kadar refakatsiz çocuğun da kendi ülkesi içerisinde yerinden edildiği (internally displaced) ve Afrika kıtası içerisinde yer değiştirdiği bilinmektedir (UNICEF, 2017, s. 11-12). Ancak, UNICEF’e göre (2018), mülteci ve sığınmacılara dair veriler oldukça yetersizdir ve yalnızca %56’sı “yaş” hakkında bilgi vermektedir. Bu nedenle refakatsiz çocuklara dair sağlıklı verilere ulaşmak da oldukça zorlaşmaktadır. Türkiye özelinden bakılacak olunursa, kamusal olarak refakatsiz çocuklara dair paylaşılan güncel bir veri tabanına ulaşılamamaktadır, ancak ülkede refakatsiz sığınmacı çocukların olduğu da bilinen bir gerçektir.

güvenlikleştirilen konuların gündemde yer alması ve refakatsiz çocukların ise “sorun” oluşturmayacak kadar küçük yaşta ve kolay entegre edilebilir olarak görülmeleri olabilir. Ancak, sığınma arayan refakatsiz çocuk sayısında son yıllarda yaşanan artış, yakın zamanda *göçün çocuklaşması* olgusunu gündeme getirebilir. Ayrıca bu çocukların kendi hayatlarını yönlendiren aktörler oldukları ve onarın da birer kültür taşıyıcısı oldukları göz ardı edilmemelidir.

Avrupa’ya yönelik sığınma talebine bakıldığında, taleplerdeki artış kendisini refakatsiz çocuk başvurusunda da göstermekte. Eurostat (2020) verilerine göre, son 11 yılda refakatsiz çocukların Avrupa ülkelerine başvurularında kritik bir artış gözlenmektedir ve bu artışın özellikle 2015 yılında 102 bini geçerek doruğa ulaştığı görülebilir (bkz. Şekil 1). Göç ve sınır politikalarında yaşanan değişimlerle beraber 2018 yılında bu sayı 21 bine kadar düşmüştür ancak talebin yüksekliği hala kayda değerdir⁶. Çocukların genel olarak Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden olduğu bilinmektedir. Son 11 yılın verilerine göre Afgan çocukların sığınma arayışı diğer ülke çocuklarına kıyasla oldukça yüksek seyretmektedir. Yine Eurostat (2019) verileri göstermektedir ki, 2018 yılında da en çok sığınma talebi Afganistanlı çocuklar tarafından yapılmış ve en çok başvurunun yapıldığı iki ülke de sırasıyla Almanya ve İtalya olmuştur. Çocukların, son olarak, çoğunlukla 16-17 yaşlarında ve erkek olduğu söylenebilir (Eurostat, 2019).

⁶ Veriler AB üyesi ülkeler, Birleşik Krallık, Norveç ve İsviçre’ye yönelik başvuruların toplamını göstermektedir. 2019 verilerine, henüz tam olarak doğrulanmadığı için, burada yer verilmemiştir.

Şekil 1: Avrupa ülkelerine refakatsiz çocuklar tarafından yapılan sığınma başvurularının son 11 yıla göre dağılımı

Kaynak: Eurostat, 2020

Rakamlar tek başlarına bir durumu incelemeye değerli görmek ya da göz ardı etmek için elbette yeterli değildir, ancak yukarıdaki istatistiksel özet çocukların sınır-ötesi hareket cesaretini ve son yıllarda yaşanabilir yeni bir toplum arayışındaki artışı göstermek amaçlıdır. Belki de daha önemli olan bu rakamların arkasındaki hikâyelerdir. Bu makalenin amacı, refakatsiz çocuk sığınmacıları kendine konu edinen, onların yaşam hikâyelerini anlatan, gündelik yaşamları hakkında gözlemler yapmış olan ya da onlarla ilgili politikaları analiz eden çalışmaların genel değerlendirmesini ve analizini yapmaktır. Böylelikle bir taraftan çocukların hikâyeleri hakkında genel bir tablo çizen diğer taraftan da akademik anlamda bu konuya dair nelerin yapıлып yapılmadığını ortaya koyan bir durum analizi yapmak amaçlanmaktadır. Buradan hareketle, konuya bir çerçeve çizebilmek adına, refakatsiz çocukların Avrupa'ya yönelik göç hareketindeki son 11 yıl⁷ temel alınmış ve ilgili literatür eleştirel olarak değerlendirilmiştir. İlk bölümde çocukları evden ayrılmaya iten sebeplere ve yol deneyimlerine, sonrasında çocukların göç ettikleri toplumdaki

⁷ Başlangıç yılının 2008 olarak tercih edilmesinde Eurostat verilerinin 2008 yılından beri tutuluyor olması etkili olmuştur. Verilerin yayınlanması ile beraber refakatsiz çocuklara yönelik çalışmalarda da nispeten bir artış olabileceği düşünülmüştür. Bunun dışında 2008 öncesine dayanan ama ilgili ve önemli görülen birkaç çalışmaya da makale de yer verilmiştir.

ilk tecrübelerine, son olarak ise kültür, kimlik ve aidiyet tartışmalarına yer verilmiştir.

1. Evden Ayrılma: Yol Hikâyeleri

Göçün sebepleri üzerine odaklanan pek çok araştırma ve teori olmasına rağmen, göçmenlerin yaşam hikâyelerine, gündelik hayatlarına, tüm sınıflardan arındırıldıklarında fark edilecek olan insani telaşlarına yer veren, bunları kendine dert edinen çok az çalışma bulunmaktadır. Aynı şekilde refakatsiz çocukların da göç etmeden önceki yaşamları, göç deneyimleri, yolculukları, rotaları üzerine ilgi henüz gündeme gelmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Yaşadığı yeri terk etmek bir yetişkin için bile hayli zor iken, bir çocuğun evini terk etmeye ve/veya yalnız başına bir göç ve göçmenlik deneyimine mecbur kalması anlaşılması gereken önemli bir husustur. Çocukların, ülkelerinde yaşadıkları hastalık, yoksulluk, savaş gibi olumsuz koşullardan dolayı göçe yöneldiği tahmin edilebilir bir gerçekliktir, ancak onların bu kararında çoğu kez başka motivasyonların da olabileceği düşünülmelidir (Echavez vd., 2014). Bunların yanı sıra, çocukların çoğunlukla illegal yollarla, insan kaçakçıları (human traffickers) vasıtası ile göç ettikleri bilinmektedir. Bu durumda çocukların yol deneyimleri, karşılaştıkları tehlikeler ve hayatlarına yönelik tehditler çalışılması gereken bir başka önemli konudur. Belirtmek gerekir ki, bazı çocuklar da kendi isteklerinin dışında yine insan kaçakçıları tarafından başka bir ülkede ticaretlerinin yapılması üzerine kaçırılmakta ve zorla alıkonulmaktadır. Bu nedenledir ki refakatsiz çocukların göç deneyimleri pek çok faktörü birden akla getirmek zorundadır. Yapılan literatür taramasında da çocukların evden ayrılma ve yol deneyimlerinin izleri sürülmüş ve bir değerlendirmeye varılmıştır, ancak oldukça az sayıda çalışmanın bu konuya gerekli ilgiyi gösterdiği söylenebilir.

Ni Raghallaigh ve Gilligan (2009) yaptıkları çalışmada çocukların çoğunlukla zulüm, açlık ya da fırsat eksikliği/eşitsizliği gibi zorluklar nedeniyle sığınma arayışına girdiklerini görmüşlerdir. Ayrıca, Eide ve Hjern'nin (2013, s. 66) belirttiği üzere çocukların hedef ülkede sahip olabileceklerini düşledikleri yeni hayatın büyümesi onları harekete geçirmekte etkili olabilen önemli bir motivasyon kaynağıdır. Ailelerinden ayrı hareket etmelerinin sebebi ise çoğunlukla çocukların ikinci bir ülkeye kabul oranlarının yetişkinlerden daha

yüksek olması ve “aile birleşimi”ne kapı aralamasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple çocukların göç kararında aileler, yakın akrabalar ve arkadaşların önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Örnek olarak, Tanon ve Sow (2013), Moritanya’da yürüttükleri araştırmalarında bu durumu açıkça göstermektedirler. Çalışmalarında 15-25 yaş arası, yurda geri dönmüş 395 refakatsiz çocuk ve genç göçmen ile mülakatlar düzenlemişlerdir. Buna göre çocukların göç kararını tek başlarına almadıkları gözlenmiştir. Ayrıca Moritanya’da göçün, itici ve çekici faktörlerden ziyade kültürel bir unsur olduğu göze çarpmıştır. Aileler için göç, sosyal statü kazanma (%52) ve/veya evlilik kutlamaları için maddi sermaye biriktirme (%17) aracı olarak hizmet etmektedir. Ayrıca göçün sömürge bağlantılarından ve sosyal ağların yoğunluğundan kaynaklı olarak çoğunlukla Fransa’ya yöneldiği gözlemlenmiştir. Göç edilecek yerin seçiminde aile bağlarının (%63), akrabaların (%13) ve arkadaşların (%11) oldukça önemli bir payının olduğu ortaya konmuştur. Diğer taraftan Orgocka (2012) fırsat yapılarına değinmektedir. Belirttiği üzere, ülkelerin sağlayabileceği sağlık, eğitim, iş gibi olanakların varlığı, çocukların nihai varış noktası olarak seçeceği yeri belirlemekte oldukça etkili olmaktadır. Göçmenler ve göçmen adayları arasında var olan haber ağı ve gözlemler, hangi ülkenin ne konuda daha iyi fırsatlara sahip olabileceğine dair fikir vermekte, bu nedenle de göç rotaları üzerinde etkili olabilmektedir.

Tanon ve Sow (2013) ayrıca hanelerin en küçük oğullarının göçe teşvik edildiği çünkü büyük olanların evin geçimini sağlamaktan sorumlu olduğunu gözlemlemişlerdir. Bu durum ise kültürel desenlerin göç kararı ve biçimleri üzerindeki olası etkisini göstermektedir. Araştırmada, ayrıca, yolculuk sırasında ya da nihai ülkeye varınca yaşanabilecek riskler konusunda çocukların ve ailelerin farkındalıklarının çok düşük olduğu görülmüştür. Afgan refakatsiz çocukların yolculuklarını sorgulayan Echavez vd.’ne göre ise (2014, s. 1) farkındalık olsa bile çetin bir yolculuğun sonucunda elde edilebileceği düşünülen fırsatlar ve aile birleşimi olasılığı, risklerin görmezden gelinmesine yol açmaktadır.

Refakatsiz çocukların göç deneyimlerinde cinsiyetin yeri düşünülecek olunursa, Temin vd.’ne göre (2013, s. 9), erkek ve kız çocuklarının göç deneyimleri birbirinden pek çok açıdan farklılaşmaktadır. Örneğin Pakistan’da

iş ve eğitim olanakları gibi sebepler için erkek çocuklarının kız çocuklarından daha fazla göç ettiği gözlemlenmiştir. O'Neil vd.'ne göre ise (2016, s. 3), kız çocuklarının hem kendi toplumları içerisinde hem de göç etme deneyimi sırasında pek çok şiddet ve istismar türüne maruz kalması (ya da kalma olasılığı), onların göç etme olasılığını düşürebilmektedir. İncelendiğinde, kız çocuklarının yine maruz bırakıldıkları zoraki evlilikler ve kadın sünneti gibi şiddet ve istismar nedeniyle göç etmeye karar verdikleri görülmektedir. UNICEF (2017) verilerine göre ise refakatsiz çocuklar yolculukları sırasında çoğunlukla insan kaçakçıları tarafından sömürülmekte, şiddete uğratılmakta ve çalıştırılmaktadırlar, ancak özellikle kız çocukları cinsel sömürüye maruz bırakılmaktadırlar. Örneğin, Avrupa'ya gitmeye çalışan Nijeryalı kız çocuklarının ifadelerine göre, insan kaçakçıları onları önce borçlandırmış daha sonrasında ise borçlarını ödemeleri için seks işçisi olmaya zorlamışlardır (UNICEF, 2017, s. 34).⁸

Çocukların göç etme deneyimleri ile ilgili yeterince bilgi ve araştırma olmamasıyla ilgi olarak Kohli (2006, s. 708), çocukların başka bir ülkeye göç etme süreçleri ile ilgili konuşmak istemediklerini ya da gerçekçi olmayan şeyler dile getirdiklerini, bu nedenle bu konu ile ilgili çok az bilgi toplanabildiğinin altını çizmektedir. Çocukların suskunluğu ise genel olarak ülkelerine geri gönderilmelerine sebebiyet verebilecek şeyler söylemekten çekinmelerine bağlanmaktadır (Nugent, 2006, s. 232; Kohli, 2006, s. 710). Ni Raghallaigh ve Gilligan (2009, s. 228) ise çocuklara yola çıkmadan önceki ve yol sırasındaki deneyimlerini ve neden göç ettiklerini sormanın, kötü deneyimleri hatırlatmasından dolayı, onların üzerinde strese yol açabileceğini dile getirmiştir. Yine de Kohli (2006, s. 713) yaptığı çalışmada bu tarz sorular sormanın, doğruyu söylemeseler bile, çocukları kendi hikâyelerini zihinlerinde yeniden kurgulamaya teşvik ettiğini ve bu bakımdan hayatlarına pozitif bir katkı sağladığını vurgulamıştır. Ayrıca çocukların sığınmacı olmadan önce bir hayatları yokmuş gibi yapılan araştırmaların literatürde bir boşluk doğurduğunu belirtmiştir. Destekler nitelikte Jacops da (2018) Yunanistan'da bir çadır kampında yaşayan ve Bangladeş, Pakistan, Irak gibi farklı ülkelerden

⁸ Erkek çocuklarının göç etme oranının kız çocuklarınınkinden daha yüksek olması durumu, araştırmalarda refakatsiz kız çocuklarının katılımcı olarak yer alma olasılığını da düşürmektedir. Bu sebepten ötürü literatür taraması sırasında kız çocuklarının da göç deneyimine odaklanan çok az çalışmaya rastlanmıştır.

göç etmiş çocuklar ile kendi hikâyelerini oluşturma çalışması yürütmüş ve buldukları konumda kendilerini görmelerine ve daha da güçlenmelerine yardımcı olmuştur. Söylenbilir ki, araştırmalardaki genel eğilim, çocukların sığınmacı olmadan önceki hayatlarını göz ardı etme yönündedir.

2. “Ev Sahibi” Toplum: İlk Tecrübeler

Refakatsiz çocuklar, göç ettikleri ülkede nelerle karşılaşacaklarını çoğunlukla bilmese de genel olarak gelecek hakkında umut besleyerek, daha iyi şartlarda yaşayacaklarına inanarak göç etmektedirler. Pek çoğu, özellikle de transit bir ülkeden geçerken, kendiliğinden sığınma talebinde bulunmamaktadır. Bunda, çocukların insan kaçakçılarının ellerinden kurtulamaması, onlar tarafından yanlış bilgilendirilmeleri, göç ettikleri ülkenin yasal hükümleri hakkında bilgi sahibi olmamaları ve kendi haklarına dair farkındalıklarının yeterli olmaması gibi faktörler oldukça etkili olduğu söylenebilir. Geri gönderilme korkusu, çocukları yasa dışı yollarla barınmaya mecbur bırakmaktadır. En nihayetinde kendiliğinden sığınma talebinde bulunanlar ya da güvenlik güçleri tarafından fark edilenler, sonrasında bir dizi prosedüre tabi tutulmaktadır.

Çocuk Hakları Anlaşması uluslararası arenada çocukların haklarına dair bir farkındalık oluşturmak ve haklarını korumak için var olsa da, onlara yönelik tutum ve uygulamalar devletten devlete farklılık gösterebilmektedir. Refakatsiz çocuklar açısından BMMYK, kabul ülkelerinde tek bir standardın uygulanmasını sağlamaya çalışsa da, çocukların farklı ülkelerde farklı deneyimlere sahip olduğu gözlemlenebilir. İlk aşamada, sığınma mülakatları ve yaş tespiti uygulamaları çocukların ülkeye kabulleri ile ilgili nihai kararı vermede oldukça önemli prosedürler olarak karşımıza çıkmaktadırlar, ancak varış ülkesinin iç yasa ve politikaları ve görevli memurların tutumları, çocukların bu ilk süreci nasıl deneyimledikleri hususunda oldukça önemli faktörler olarak yerlerini almaktadırlar.

Araştırmaların gösterdiğine göre, sığınma görüşmelerine alınan çocuklar çoğunlukla empati eksikliği ile karşılaşmaktadır. Örneğin, Crawley’in (2010) Birleşik Krallık’ta gerçekleştirdiği çalışmada, çocukların sığınma mülakatının ne için yapıldığı hakkında dahi bilgilendirilmedikleri gözlemlenmiştir. Çocukların ifadelerine göre, görevli memurlar çocuklara aileleri ve eğitimleri ile ilgili ardı ardına sorular sorarken, çocukları gerçek anlamda dinlememekte,

adeta bir prosedürü tamamlamaya çalışmaktadırlar. Katılımcı çocuklardan birinin ifadesi durumu özetler niteliktedir:

İlk mülakattan nefret ettim. Çok kabaydılar. Sadece evet ya da hayır dememi söylediler. İyi değildi, sadece kötü hissetmeme sebep oldu. [Görüşmeci] beni dinlemiyordu. Çok kabaydı. Ondan nefret ettim sadece. (*Faela, 15 yaşında, Demokratik Kongo Cumhuriyeti*) (Crawley, 2010, s.164).⁹

Yaşı tespit edilemeyen çocuklar ise bir diğer önemli sorundur. Çocukların çoğunlukla yanlarında resmi kimlik belgelerini getirmemeleri, yanlarındaki belgelerin doğruluğuna güvenilmemesi ya da ifade ettikleri yaştan daha büyük göstermeleri durumunda, yaş tahmin testleri gündeme gelmektedir. İskelet ve diş ölçümü gibi bu testler, uzmanlara göre +/- 5 yıl sapmaya sahip olabilmektedir ve bu nedenle nihai kararı vermede tek başlarına güvenilir değildirler (Hek vd., 2012). Yaş testine tabi tutulan çocuk, test sonuçlanana ve yasal statüsü ile ilgili nihai karar verilene kadar, geri gönderme merkezlerinde kapalı tutulmakta ve pek çok hakkından mahrum bırakılmaktadır (Hjern vd., 2013). Testler sonucunda yaşı 18 ve üstü çıkan çocuklar ya ülkesine geri gönderilmekte ya da başvurusu yetişkin başvuruları ile birlikte yeniden değerlendirilmektedir. Refugee Council'in (2019) belirttiği üzere Birleşik Krallıkta yaşı belirlenememiş çocuklar yetişkinlerin tutulduğu gözaltı evlerinde uygunsuz koşullarda tutulmaktadırlar. Kalma süreleri 6 ile 11 ay arasında değişen bu yerlerde, *Campsfield House Göçmen Geri Gönderme Merkezi*'nin 2014 yılı raporuna göre, 2 çocuk yaş tespitlerinin yapılması uzadığı için, bir diğer çocuk ise yaşı 18 den küçük bulunmasına rağmen otoriteler tarafından gözaltında tutulmuşlardır (HM Inspectorate of Prisons, 2015, s. 5). Bir diğer örnek olarak, Birleşik Krallıktaki refakatsiz çocuklardan biri olan Afganistanlı Mohibullah verilebilir. Mohibullah'ın yaş tespiti, yapılan hatalar nedeniyle uzamış ve çocuk geri gönderme merkezinde yetişkinlerle birlikte uzun süre kapalı tutulmuştur. Depresyona girmesi nedeniyle bir süreliğine merkezden çıkarılmış, ancak daha sonrasında 3 ay daha merkezde kapalı tutulmuştur. On yedi yaşında olduğu anlaşılıncaya kadar, Mohibullah bu zor ve haksız süreci yaşamak zorunda bırakılmıştır (Refugee Council, 2019). Anlaşılmaktadır ki, yaş sorunu çocukların yeni bir ülkedeki ilk deneyimlerinin oldukça olumsuz seyretmesine yol açan başlıca nedenlerdendir.

⁹ İngilizce orijinalinden Türkçe'ye yazar tarafından çevrilmiştir.

Yaş konusunda bir diğer husus ise bir çocuğun nasıl olması ya da neye benzemesi gerektiği konusunda etno-merkezci bir tutum sergilenmesi ve çocukların tek tiplendirilmesidir. Çocuk gibi davranmanın bir standardı var mıdır ya da çocukların hayatları ve deneyimleri nasıl olur? Bu sorulara göç alan ülkedeki devlet memurlarının vereceği yanıtların niteliği, refakatsiz çocukların da bir çocuk olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceklerinin seyrini değiştirmektedir. Yapılan araştırmalar, refakatsiz çocukların erken yaşta edindikleri zorlu tecrübelerin, yaşlarına rağmen tutundukları olgun tavırların mülakatlar sırasında çoğunlukla yaşlarından şüphe duyulmasına yol açtığını göstermekte (Crawley, 2010). Bu durumda, çocukluğun “ne” olduğunun sorgulanması, kültür ve kişisel deneyim farklılığının çocukların tutumları üzerindeki etkisinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.¹⁰

Geri gönderme merkezlerinin yanı sıra, refakatsiz çocukların barındırıldığı diğer merkezlerin de koşulları sorgulanması gereken bir husustur. Örneğin UNICEF (2017) Fransadaki gözlemlerinde refakatsiz çocukların aylarca güvenliği sağlanmamış ve yeterli imkânlarla donatılmamış kamplarda tutulduğunu ve cinsel şiddet ve istismara açık olduklarını gözlemlemiştir. Ayrıca, belgesiz bir şekilde barınmaya çalışan çocukların cinsel istismara daha çok açık oldukları görülmüştür. Yeterince açık ki, sığınma merkezlerinin, kampların ve genel olarak refakatsiz çocukların yaşadığı yerlerin koşullarını değerlendiren daha fazla çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Aynı şekilde, pek çok etik problemi beraberinde getiren yaşa takılan çocuklar sorununun, üzerinde daha fazla durulması ve iyileştirilmesi gereken bir sorun olduğu görülmelidir.

Tüm bunların yanı sıra, yasal statü bakımından çocukların çoğunlukla geçici korunmaya alındığı ve onlara mültecilik gibi kalıcı bir statü verilmediği gözlemlenmiştir (UNICEF, 2017). Geçici koruma statüsü, çocukları ülkelerine geri dönmeye teşvik ile birleşmektedir; ancak yapılan araştırmalar çocukların gönüllü ya da zorunlu olarak geri dönmeyi reddettiklerini göstermektedir. Çocuklar çözüm olarak çareyi kabul merkezlerinden kaçmakta ve insan tacirlerine güvenmekte bulmaktadırlar ya da merkezden kaçtıktan sonra insan

¹⁰ Çocukluk Sosyolojisi, tam olarak çocukluk kavramı ve toplumsal bakımdan çocukluğun inşası üzerine derin sorgulamalar getirmektedir. Ancak bu makalede, konunun dağılmaması nedeniyle, çocukluk sosyolojisi tartışmalarına yer verilmeyecektir.

tacirlerinin eline düşmektedirler (Kromhaut, 2011). Sadece Avrupa’da, 2016 yılında en az 10,000’den fazla refakatsiz çocuğun kayıp olduğu bilinmektedir ve sonrasında bu çocuklara ne olduğu ile ilgili bilinen ise çok azdır (Vidal, 2017, 20 Temmuz). Örnek olarak, Hollanda’da geriye göçe teşvik edilme ve kalıcı bir yasal statüden mahrum bırakılma gibi sebeplerden dolayı, 2004-2007 yılları arasında çok sayıda kayıp refakatsiz çocuk vakası yaşanmıştır. Bu durum 2006 yılında hükümetin “koruyucu kabul (*protected reception*)” adı altında yeni bir koruma türü geliştirilmesine yol açmıştır. Yapılan pilot çalışmada kaçma ya da kaçırılma riski yüksek görülen çocuklar bu uygulamaya alınmış, yasal hakları konusunda bilgilendirilmiş, yakın takibe alınmış ve kaçarlarsa ne tür risklerle karşılaşabilecekleri konusunda bilgilendirilmişlerdir (Galloway vd., 2014, s. 51-52). Sonuç olarak Hollanda’daki kayıp çocuk oranında azalma yaşanırken eş zamanlı olarak diğer Avrupa ülkelerindeki kayıp vakalarında artış yaşanmıştır. Bu durumda, elde edilen sonucun ülke adına pozitif olmasına rağmen, genel olarak refakatsiz çocukların Avrupa’da kaybolma ve kaçırılma vakalarında değişiklik yaşanmadığı söylenebilir (Galloway vd. 2014).

On sekiz yaşına kadar koruma altında kalan refakatsiz çocukların durumları ise, 18 yaşını doldurduklarında bir yetişkin olarak yeniden değerlendirilmekte ve çocuklar yetişkinlerin barınma merkezlerine yerleştirilmektedirler. Ni Raghallaigh ve Thorntan’ın (2017) İrlanda’da yürüttükleri araştırmaya göre, yetişkin barınma merkezlerine yerleştirilen çocuklar sahip oldukları harçlık, eğitim desteği gibi imkânlardan mahrum bırakılmıştır. Bu ani değişim gençlerin yaşam koşullarını ve hissiyatlarını olumsuz etkilemiştir.

3. Kültür, Kimlik ve Aidiyet: Beklemedeki Hayatlar

Akademik çalışmalarda refakatsiz çocuklara dair ilginin kültür, kimlik ve aidiyet ilişkisi üzerine yoğunlaştığı söylenebilir. Bakış açıları, bu çocukları *savunmasız* görmek ile onları *kendi hayatlarının aktörleri* olarak görmek arasında değişmektedir. Sığınmacı ve mülteciler genel olarak korunmaya muhtaç olarak tasvir edilmekte iken, yaşlarının küçük olması, refakatsiz çocukların daha fazla savunmasız ve korunmaya muhtaç olarak algılanmasına yol açmaktadır. Bu algı, bir birey ve toplumsal aktör olarak çocuğun varlık kazanması önünde engel oluşturan en önemli sebeplerdendir (Crawley, 2010). Çocukların mağduriyetlerine ve onları korumaya odaklanmanın yanı

sıra faillikleri ve seslerine de kulak veren politika ve çalışmalara dair açıklık bulunmaktadır (Martin vd., 2011). Nitekim çocuklara yönelik oluşturulan politikaların onların seslerine pek de kulak asmayarak hazırlandığı ortadadır. Çocuk kavramının ne anlama geldiği, çocuk olmanın tek başına ne demek olduğuna dair stereotipçi yaklaşımlar, her çocuğu tek bir kalıba sokmaya sebebiyet vermekte ve onların bireyselliklerinin azımsanmasına yol açmaktadır.

Çocukların kendi hayatlarını yönlendirebilme şansı bakımından elbette her ülkenin aynı katılımda olmadığı söylenebilir. Örneğin, Gustafsson vd.'nin (2012, s. 75) araştırmasına göre İsveç'te benimsenen *the liberated self* ideolojisi, refakatsiz çocuklara da kendi hayatlarını yönlendirebilme olanağı tanımıştır, ancak çocukları korumaya yönelik prosedür ve pratikler, onların bu fırsatını engellemektedir. Öyle ki, artık birer yetişkin olan araştırma katılımcıları, çocukluktan yetişkinliğe kadarki durumlarını “beklemedeki bir hayatı yaşamak (*living a life on hold*)” olarak tanımlamışlardır (2012, s. 75). Yine aynı ülkeden Herz ve Lolander'in (2019) çalışmasına göre refakatsiz çocuklar kendi gündelik yaşamlarını dahi yönlendirmede yeterince güçlü hissetmemekte, hayatlarını etkileyen karar ve prosedürleri çoğu zaman anlayamamakta -ya da onlara anlatılmamakta- ve onlar üzerinde bir kontrole sahip olamadıklarını düşünmektedirler. Buradan hareketle söylenebilir ki, var olan uygulamaların tasarımları ne kadar iyi sayılırsa sayılsın, pratikte bu uygulamalar -en azından üzerinde uygulanan kişiler açısından- çok da başarılı olmayabilirler. Bu nedenle var olan politika ve uygulamaların çocuklara yansımalarının gözlemlenmesi, gelecekte daha sağlıklı kararlar alınmasında etkili olacaktır.

Çocukların kültür taşıyıcılığı için yeterince büyük olmadıklarına dair genel önyargı, refakatsiz sığınmacı çocukların da çoğunlukla kültürsüz olarak görülmesine yol açmaktadır (Graeve ve Bex, 2016). Kendi kültürünün karakteristik özelliklerini yeni bir ülkeye taşıyamayacağı düşünülen bu çocukların, göç alan toplum açısından, yetişkinlere oranla daha fazla hoşgörü ile karşılandığını düşünmek yanlış olmaz. Ni Raghallaigh ve Gilliagan'a göre (2009, s. 226) bunların bir yansıması olarak “ev sahibi” toplumlar, genel olarak, çocuktan kendi kültürel kimliğini terk etmesini ve asimile olmasını beklemektedirler, fakat aslında çocuk bu kültürlerden birini diğerine tercih etmemekte ya da reddetmemektedir; çift kültürlü (bicultural) bir kimlik inşa

etmektedir. Kimlik ve mekân ilişkisi bakımından ise Ni Laoire vd. (2012), ulus-ötesi perspektiften, mülteci ya da göçmen çocuklar için sadece bir coğrafi alan olmadığını belirtmektedir. Çocuklar, ulus-ötesi alanlarda yeni ilişkiler ve yeni kimlikler geliştirmekte; bir yandan geçmişleri ile olan bağlantılarını korurken diğer yandan da yeni kültürel karşılaşmalar yaşamaktadırlar. Benzer bir bakış açısına sahip olan Kutscher ve Krebs de (2018) ulus-ötesi ağların sürdürülmesinde ve yeni bir topluma katılmada dijital medyanın rolünü vurgulamaktadır. Çocuklar artık sosyal medya hesaplarını kullanarak hem memleketleriyle görüşme yapabilmekte hem de yeni ülkede online sosyal ağlara katılabilmektedirler. Son olarak, Perez ve Salgado (2018) İspanya'da yürüttükleri çalışmalarında refakatsiz erkek çocukların gündelik yaşamlarında giyim kuşam tarzlarını gözlemlemiş ve ilgiyi çocukların insani yönüne çekmiştir. Bu çocuklar da diğer ergenler gibi öz sunumlarına önem vermektedir ve insani telaşlara sahiptirler. Perez ve Salgado, çocukların saç stili ve giyim konusunda imkânları dâhilinde modayı takip etmeye çalıştıklarını resmederek, ulus-ötesi bir paylaşımına dikkat çekmişlerdir. Bazı farklılıklara rağmen, toplumların birbirinin tamamen yabancı olduğu bir dünyadan söz etmek artık çok zordur.

Çocukların sadece tek bir kültürün taşıyıcısı olmak zorunda olmadıklarına dair görüşlerin yanı sıra, Ni Raghallaigh ve Sirriyeh (2015), evlatlık verilme ve kültür arası bağlantıyı sorgulamıştır. İrlanda ve Birleşik Krallıkta gerçekleştirdikleri koruyucu aile yanına yerleştirilen sığınmacı çocuklar ile ilgili araştırmalarında, çocukların adaptasyon süreçlerini kolaylaştırması fikriyle, kendi kültürlerine yakın kişilerin yanına yerleştirilmeye çalışıldığını gözlemlemişlerdir. Bu durumda, çocukların genellikle daha önce aynı ülkeden gelmiş olan göçmenlere evlatlık verildiği saptanmıştır. Ancak, yerel bir aileye evlatlık verilen çocukların kültürel açıdan sıkıntı yaşamadıkları, aksine diğerlerine göre sosyal ve kültürel sermayelere daha hızlı sahip oldukları ve topluma daha kısa sürede uyum sağladıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda asimile olmadıkları, aksine geçmiş ve yeniyi harmonize eden yeni bir kimlik geliştirdikleri görülmüştür.

Çocukların yeni bir hayata adapte olma ve uyum sağlamaları yönünde önemli görülen kültürel farklılık ve benzerliklerin yanı sıra, çocukların yasal

statüleri ve göç ettikleri ülkedeki deneyimleri de diğer önemli etkenlerdir. Araştırmalara göre yasal durumları nedeniyle oluşan belirsizlik ve geçicilik durumu çocukların güvensiz hissetmelerine yol açmakta ve topluma olan aidiyetlerine ket vurmaktadır (Kohli, 2011; Chase, 2013). Aynı şekilde durumları hakkında sağlıklı bilgi edinememek de çocukların ontolojik güvenliklerine negatif etki etmektedir. Kaukko ve Wernesjö (2017), İspanya ve Finlandiya'da yürüttükleri araştırmalarında çocukların, onlardan sorumlu olan personelle aralarında asimetrik güç ilişkisi olduğunu gözlemlemiş ve katılımcı çocuklar soru sorduklarında yanıt alabilecekleri ve kendilerine daha fazla destek verebilecek yetişkinlere ihtiyaç duyduklarını dile getirmişlerdir.

Çocukların aidiyetlerinin ve güvenlik hissiyatlarının gelişmesinde yasal statünün yanı sıra alacakları sosyal destek, etkili bir diğer faktör olarak belirmektedir. Örneğin, İngiltere Liverpool'daki okullarda uygulamaya konulan ve çocukların okula ve topluma uyumlarını ve katılımlarını artırmayı hedefleyen "the Haven Project" in çocukları güçlendirdiği ve aidiyet hislerini artırdığı görülmüştür (Dutton, 2012, 225). Pozitif bir gelecek tasarımı için, iyi bir eğitim ve bakımın, ayrıca öngörülebilir bir yarının olması refakatsiz çocuklar için elzem niteliktedir (Chase, 2013; Eide ve Hjern, 2013). Oppedal ve Iddose (2015) ise toplum içerisinde ayrımcılığa uğrayan refakatsiz çocukların bu durumla baş edebilmelerinde sosyal desteğin yanı sıra çocukların eski sosyal bağlarını sürdürmelerinin de önemine değinmişlerdir. Holen vd. göre ise (2020), hem kendi kültüründen hem de yeni kültürden yaşlılarıyla düzenli vakit geçiren refakatsizlerin hem ruhsal açıdan hem de yeni hayatına uyum sağlama bakımından daha avantajlı olduklarını gözlemlemişlerdir.

Başkalarının onlar adına aldığı kararların ve kabul ülkesinin sunduğu fırsatların yanı sıra, çocukların yeni bir hayat yaşamaya başlarken nasıl stratejiler geliştirdikleri ve gündelik yaşamlarında bu yeni durumla nasıl başa çıkabildikleri bir diğer önemli konudur. Ni Raghallaigh ve Gilligan'a göre (2009, s. 228), sürdürülebilirlik çocuklar için en önemli strateji. Çocuklar yeni yaşamlarında eskiye dair benzerlikler aramaktalar: örneğin kültürel, dini ve etnik benzerlikler. Kimliklerini korumak da onlar için önemli görünmekte ama bu, çocuğun yeni bir kültür içerisinde değişmeyeceği anlamına gelmemektedir. Sürdürülebilirlik de çocuğun yeni deneyimleri ile birlikte biçim değiştirmektedir (Ni

Raghallaigh ve Sirriyeh, 2015). Yeni şeyler öğrenmek çocuğun yaşamını yeniden düzenlemesini sağlamaktadır. Deneyimleri çocuğa yaşamının, giyim tarzının, arkadaşlık türlerinin, müzik türlerinin, iletişim dilinin ya da ibadet etmenin alternatif yollarını öğretmektedir. Bu durum çocuğun kendi benliğini kaybetmeden içerisinde bulunduğu yeni yaşam tarzına da adapte olmasını sağlamaktadır (Ni Raghallaigh ve Gilligan, 2009). Pozitif bir bakış açısına sahip olmak çocukların bir diğer baş etme stratejisidir. Geleceğe dair umut beslemek, içerisinde buldukları yeni duruma şükretmek ve Tanrı inancı, çocukları ruhsal açıdan beslemektedir (Ni Raghallaigh, 2011). Raghallaigh (2011) araştırmasında özellikle Tanrı inancının çocukların yaşamlarındaki en önemli sürdürülebilirlik kaynağı olduğunu belirtmektedir, çünkü Tanrı inancı tanıdık olmayan bir ülkede çocuğun sahip olduğu en tanıdık şeylerden birisidir. Aynı zamanda güven ve kontrol hissi vermektedir. Bunun dışında düşünmekten kaçınmak ve duygularını bastırmak adına sürekli bir şeylerle meşgul olmaya çalışmak ve yaşadıkları talihsiz deneyimler nedeniyle sadece belirli insanlara güvenmeyi seçmek, çocukların diğer stratejileri olarak belirtmektedir (Ni Raghallaigh ve Gilligan, 2009).

Sonuç ve Değerlendirme

Açlık, savaş, çatışma, fırsat eşitsizliği gibi pek çok olumsuz faktörün yol açtığı refakatsiz çocuk göçü, yapılan literatür taramasında da görülmüştür ki, sadece itici ve çekici faktörlere indirgenemeyecek kadar karmaşık bir olgudur. Kültürel değerlerin etkisi, aile fertlerinin bu göçü stratejik bir çıkış yolu olarak seçmesi ya da arkadaş motivasyonunun yanı sıra çocuğun bir aktör olarak göç etmeyi göze alması bu göç sürecini başlatmaktadır. Yapılan literatür taramasında çocukların sığınmacı olmadan önceki hayatlarına yönelik ilginin ve bilginin eksik olduğu gözlemlenmiştir. Oysaki diğer göç çalışmalarında da olduğu gibi, refakatsiz çocukların bugününü değerlendirebilmek adına geçmişini bilmek önem taşımaktadır. Ayrıca çocukların göç öncesi memleketlerindeki hayatlarına ve gündelik yaşamlarına odaklanan çalışmalar, onların tüm sınıflardan arındırılarak sadece çocuk olarak değerlendirilebilmeleri adına da önemlidir. Ek olarak, kız çocuklarının araştırmalarda yeterince temsil edilemediği gözlemlenmiştir. İstatistiksel oranlar, kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha az göç ettiklerini vurgulamaktadır; bu durum da, sayıca az

olan refakatsiz kız çocuklarının araştırmalarda katılımcı olarak yeterince yer alamamasına yol açmıştır (O’Neil vd., 2016). Dolayısıyla refakatsiz çocuk göçmenler üzerine yapılan çalışmaların cinsiyet yönü eksik kalmıştır.

Yaş tespiti, çocukların maruz kaldıkları en olumsuz deneyimlerden biri olarak belirmektedir. Yaşı belirlenemeyen çocukların hata payı yüksek yaş testlerine tabi tutulması, pek çoğunun yetişkin muamelesi görmesine yol açmaktadır. Ayrıca çocukların sığınma mülakatlarında yeterince dinlenmemesi, çocukların yasal hakları konusunda bilgilendirilmelerinde yaşanan eksiklikler ve geçici yasal statüler, çocukların güvensiz hissetmelerine yol açan unsurlardandır. Bunların dışında yeterli sosyal destek alamayan ve uygunsuz koşullarda yaşamını sürdürmeye mecbur bırakılan çocuklar da gelecek hakkında karamsar bulunmuş ve göç ettikleri topluma olan uyumlarında aksaklıklar yaşandığı görülmüştür. Diğer yandan, 18 yaşından sonra bu çocukların ne şartlarda yaşadığı, hayatlarının ne yönde değiştiği konusunda belirsizlik bulunmaktadır.

Refakatsiz çocukların hem statüleri hem de yaşları nedeniyle bireyselliklerinin görmezden gelinmesi ve onlara dair tek tipleştirici tutumlar, kendi gelecekleri hakkında söz sahibi olmaları önünde engel teşkil etmektedir. Onlar için oluşturulan politika ve uygulamaların gerçekte ne derece onların menfaatine hizmet ettiği çoğunlukla sorgulanmayan bir unsur olarak bırakılmıştır (Crawley, 2010). Ayrıca çocukların yaşları, onların bir kültürün taşıyıcısı olamayacakları ya da kültürel bir kimlik geliştiremeyecekleri şeklinde yorumlanmasına yol açmaktadır. Çocukların kültüresiz görülmeleri asimilasyoncu tutumu ve beklentiyi de beraberinde getirmektedir. Hâlbuki çocukların hem kendi kültürlerini korudukları hem de yeni bir üyesi oldukları toplumun kültürüne uyum sağladığı, adeta çift kültürlü bir kimliğe büründüğü gözlemlenmiştir.

Özetle söylenebilir ki, refakatsiz çocuklara yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Daha fazla araştırma hem yukarıda değinilen konularda hem de çocukların eğitimi, dil gelişimleri, sosyal uyumları, aile birleşimi süreçleri gibi konularda yapılabilir. Ayrıca bir taraftan yasa koyucular, politika uygulayıcıları ve görevli personelle diğer taraftan yerel halk ile yürütülecek çalışmalar refakatsiz sığınmacı çocukların durumunu bütüncül bir şekilde analiz

edebilmek adına önem arz etmektedir. Araştırma etiği açısından ise, refakatsiz çocuklarla yapılacak alan araştırmalarının üzerinde durması gereken etik konuları tartışmaya açan çalışmalara büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

- BMMYK (1994). Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım Kılavuzu. Ankara: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.
- Chase, E. (2013). Security and Subjective Wellbeing: The experiences of unaccompanied young people seeking asylum in the UK. *Sociology of Health & Illness*, 35(6), 858-872.
- Crawley, H. (2010). 'No One Gives You a Chance to Say What You Are Thinking': Finding space for children's agency in the UK asylum system. *Royal Geographical Society*, 42(2), 162-169.
- De Graeve, K., Bex, C. (2016). Imageries of Family and Nation: A comparative analysis of transnational adoption and care for unaccompanied minors in Belgium. *Childhood*, 23(4), 492-505.
- Dutton, C. (2012). Creating a Safe Haven in Schools: Refugee and asylum-seeking children's and young people's mental health. *Child Abuse Review*, 21, 219-226.
- Echavez, C. R., Bagaporo, J. Y. L., Re Pilongo, L. W. & Azadmanesh, S. (2014). Why Do Children Undertake the Unaccompanied Journey? Motivations for Departure to Europe and Other Industrialised Countries from the Perspective of Children, Families and Residents of Sending Communities in Afghanistan. Kabul: Afghanistan Research and Evaluation Unit & United Nations High Commissioner for Refugees Issues Paper.
- Eide, K., Hjern, A. (2013). Unaccompanied Refugee Children: Vulnerability and agency. *Acta Paediatrica*, 102, 666-668.
- Eurostat (2019, Nisan 26). Asylum Applicants Considered to be Unaccompanied Minors. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9751525/3-26042019-BP-EN.pdf/291c8e87-45b5-4108-920d-7d702c1d6990>
- Eurostat (2020, Mart 5). Asylum Applicants Considered to be Unaccompanied Minors By Citizenship, Age and Sex: Annual data (rounded) <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Galloway, M., Smit, M. & Kromhout, M. (2014). Between Control and Support, The Protection of Unaccompanied Minor Asylum Seekers at Risk: The Dutch case. *International Migration*, 53(4), 51-61.
- Gustafsson, K., Fioretos, I., & Norström, E. (2012). Between Empowerment and Powerlessness: Separated minors in Sweden. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 136, 65-77.
- Hek, R., Hughes, N. & Ozman, R. (2012). Safe Guarding the Needs of Children and Young

- People Seeking Asylum in the UK: Addressing past failings and meeting future challenges. *Child Abuse Review*, 21, 335-348.
- Herz, M., Lalander, P. (2019). An Abstract and Nameless, but Powerful, Bystander: Unaccompanied children's talking about their social workers in Sweden. *Nordic Social Work Research*, 9(1), 18-28.
- Hjern, A., Brendler-Lindqvist, M. & Norredam, M. (2013). Age Assessment of Young Asylum Seekers. *Acta Paediatrica*, 101, 4-7.
- HM Inspectorate of Prisons (2015). Report on an Unannounced Inspection of Campsfield House Immigration Removal Centre. London: Her Majesty's Inspectorate of Prisons.
- Holen, F. V., Blijkers, C., Trogh, L., West, D. & Vanderfaellie, J. (2020). Unaccompanied Children in Flemish Family Foster Care: Prevalence and associated factors of placement. *Children and Youth Services Review*. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104736>
- Jacops, S. F. M. (2018). Collective Narrative Practice with Unaccompanied Refugee Minors: "The Tree of Life" as a response to hardship. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 23(2), 279-293.
- Kaukko, M., Wernesjö, U. (2017). Belonging and Participation in Liminality: Unaccompanied Children in Finland and Sweden. *Childhood*, 24(1), 7-20.
- Kromhaut, M. (2011). Return of Separated Children: The impact of Dutch policies. *International Migration*, 49(5), 24-47.
- Kohli, R. K. S. (2006). The Sound of Silence: Listening to what unaccompanied asylum-seeking children say and do not say. *The British Journal of Social Work*, 36(5), 707-721.
- Kohli, R. K. S. (2011). Working to Ensure Safety, Belonging and Success for Unaccompanied Asylum - Seeking Children. *Child Abuse Review*, 20, 311-323.
- Kutscher, N., Krebs, L. M. (2018). The Ambivalent Potentials of Social Media Use by Unaccompanied Minor Refugees. *Social Media + Society*, January-March, 1-10.
- Martin, S., Christe, A., Horgan, D. & O'Riordan, J. (2011). 'Often They Fall Through the Cracks': Separated children in Ireland and the role of guardians. *Child Abuse Review*, 20(5), 361-373.
- Ni Laoire, C., White, A., Tyrrell, N. & Carpena-Mendez, F. (2012). Children and Young People on the Move: Geographies of child and youth migration. *Geography*, 97(3), 129-134.
- Ni Raghallaigh, M. (2011). Religion in the Lives of Unaccompanied Minors: An available and compelling coping resource. *British Journal of Social Work*, 41(3), 539-556.

- Ni Raghallaigh, M., Gilligan, R. (2009). Active Survival in the Lives of Unaccompanied Minors: Coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child and Family Social Work*, 15, 226-237.
- Ni Raghallaigh, M., Sirriyeh, A. (2015). The Negotiation of Culture in Foster Care Placements for Separated Refugee and Asylum Seeking Young People in Ireland and England. *Childhood*, 22(2), 263-277.
- Ni Raghallaigh, M., Thornton, L. (2017). Vulnerable Childhood, Vulnerable Adulthood: Direct provision as after care for aged-out separated children seeking asylum in Ireland. *Critical Social Policy*, 37(3), 386-404.
- Nugent, C. (2006). Whose Children are These? Towards Ensuring the Best Interests and Empowerment of Unaccompanied Alien Children. *Public Interest Law Journal*, 15, 219-235.
- O'Neil, T., Fleury, A. & Foresti, M. (2016, Temmuz). Women on the Move: Migration, gender equality and the 2030 Agenda for Sustainable Development. London: ODI.
- Oppedal, B., Iddose, T. (2015). The Role of Social Support in the Acculturation and Mental Health of Unaccompanied Minor Asylum Seekers. *Scandinavian Journal of Psychology*, 56, 203-211.
- Orgocka, A. (2012). Vulnerable Yet Agentic: Independent child migrants and opportunity structures. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 136, 1-11.
- Perez, K. M., Salgado, M. M. (2018). Doing Masculinity: The “look” of unaccompanied male migrant teenagers from the Maghreb. *Men and Masculinities*, 21(3), 403-422.
- Refugee Council (2019). Children in Detention, Mohibullah's Story: An uphill battle. https://www.refugeecouncil.org.uk/what_we_do/childrens_services/working_with_age_disputed_children/children_in_detention
- Tanon, F., Sow, A (2013). Unaccompanied Young Migrants from Africa: The case of Mauritania. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 648, 189-203.
- Temin, M., Montgomery, M. P., Engebretsen, S. & Barker, K. M. (2013). Girls on the Move: Adolescent Girls & Migration in the Developing World. New York: Population Council.
- UNHCR (2004). Trends in Unaccompanied and Separated Children Seeking Asylum in Industrialized Countries, 2001-2003. Geneva: Population Data Unit/PGDS Division of Operational Support.
- UNHCR (2020). Figures at a Glance. <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- UNICEF (2017). A Child is a Child: Protecting children on the move from violence, abuse

and exploitation. New York: United Nations Children's Fund.

UNICEF (2018). Children on the Move: Key facts and figures. New York: United Nations Children's Fund.

Vidal, M. (2017, Temmuz 20). No One is Counting Europe's Missing Refugee Children. Refugees Deeply. <https://www.newsdeeply.com/refugees/articles/2017/07/20/no-one-is-counting-europes-missing-refugee-children>